

COMPETENȚA MORALĂ ȘI MOTIVAȚIILE COMPORTAMENTULUI DE A ASCUNDE ADEVĂRUL

Lucia Faiciuc

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca
Departamentul de Cercetări Socio-Umane

Abstract. *MORAL COMPETENCE AND THE MOTIVATIONS FOR THE BEHAVIOR OF HIDING THE TRUTH. Moral Judgment Test (MJT), elaborated by Lind, in 1978, is an instrument widely and frequently used by researchers who are interested in the investigation of the moral judgment and behaviour. The present research, being an exploratory enterprise, aimed to find out if there is a relationship between the moral competence, as defined by Lind (2000), who considers it to be mainly an ability to control cognitively the affective egocentric feelings that urge a person toward an immoral behaviour, and measured with MJT in its interpretation as a moral behaviour task, and, respectively, between the six stages of the moral orientation measured with MJT, in its interpretation as a moral judgment instrument, and the preferred conditions for the moral disengagement from a paradigmatic moral behavior: truth telling, which were investigated through two new instruments (elaborated by the author of this research): C2 (having items with two response options), and C5 (having items with five response options). In order to investigate that relationship, MJT was administrated to 78 second year students at the University of Fine Arts and Design from Cluj-Napoca, of which 33 received also the C2 questionnaire, and 45 of them the C5 questionnaire. The obtained data offer a clearer and more nuanced perspective on the validity of the MJT and provide an encouraging support for the further investigation of the moral behavior and moral judgment from the perspective of the preferred conditions for the moral disengagement.*

Keywords: *moral competence, moral disengagement, moral behavior, moral assessment, truth telling.*

Cercetarea de față este o continuare a unor cercetări începute anterior (Faiciuc, 2014a, 2015). În cadrul uneia din ele (Faiciuc, 2014a), au fost concepute două chestionare prin care s-a urmărit explorarea judecății morale și a comportamentului moral prin prisma preferinței pentru diferite condiții în care dezangajarea de la un comportament moral ar fi acceptată. Chestionarele elaborate au răspunsuri închise, prin care respondenții trebuie să aprecieze dacă sunt de acord sau nu,

într-una dintre variante (chestionarul care va fi numit în cele ce urmează C2), sau gradul lor de acord, în cealaltă variantă (chestionarul care va fi numit în cele ce urmează C5), cu o serie de 31 de motivații pentru un comportament imoral (condiții de dezangajare de la un comportament moral), în speță acela de a ascunde adevărul. A fost ales comportamentul ascunderii adevărului, deoarece s-a considerat că mărturisirea sau nemărturisirea adevărului este un aspect implicat în majoritatea situațiilor cu relevanță morală tipice și, de aceea, ar putea avea un grad ridicat de reprezentativitate pentru comportamentul moral/imoral în general. Ideea care a stat la baza conceperii lor a fost prezentată pe larg în lucrarea din 2014. În partea de cercetare care a fost comunicată atunci, accentul s-a pus pe analiza răspunsurilor din punctul de vedere al dezirabilității sociale. În partea de cercetare prezentată acum însă, accentul va fi pus pe analiza legăturii rezultatelor obținute cu aceste două instrumente cu rezultatele obținute la o probă consacrată de evaluare a judecății morale, MJT (Moral Judgment Test, în traducere: Testul Judecății Morale), elaborată de Lind în 1978.

MJT este o probă frecvent folosită de către cei care investighează judecata și comportamentul moral, ale cărei proprietăți psihometrice le-am investigat într-o serie de alte cercetări (de exemplu, Faiciuc, 2015). Ideea de a cerceta comparativ cele două chestionare care investighează motivațiile comportamentului imoral de a ascunde adevărul, elaborate anterior, și proba MJT a plecat de la modul în care Lind (2000) a definit competența morală, ceea ce măsoară în principal proba MJT, și de la modul de concepere a celor două probe menționate anterior. Competența morală este văzută de autorul citat ca fiind în principal o abilitate de a controla cognitiv influențele trăirilor afective care apar în contextul centrării pe propria persoană și care ar putea sta în calea unui comportament moral bazat pe principii. Prin urmare, MJT se dorește a fi, din acest punct de vedere, o probă directă de comportament moral, care implică o componentă de autoreglare și control astfel încât comportamentul să fie pus în acord cu nivelul judecății morale. În același timp, MJT este și un instrument prin care se poate evalua nivelul judecății morale, acesta oferind scoruri pentru cele șase stadii ale orientării morale propuse de Lind (2000), după gradul de preferință manifestat de către un respondent pentru argumentele pro și contra soluțiilor predefinite date celor două dileme morale ale probei, argumente grupate în șase categorii, corespunzătoare celor șase stadii de orientare a judecății morale. În cele de mai jos se află o prezentare mai în detaliu a probei MJT, preluată după cea făcută în Faiciuc (2014b). După cum s-a menționat și înainte, proba MJT include două dileme morale (Dilema muncitorilor și Dilema doctorului) pentru care se dă o soluție de către autor. De exemplu, Dilema muncitorilor arată după cum urmează. Din cauza unor concedieri, se pare nefondate, câțiva lucrători din fabrică îi suspectează pe directori că trag cu urechea la angajații lor prin sistemul de interfon și apoi folosesc aceste informații împotriva lor. Directorii au respins cu tărie această acuzație în mod oficial. Sindicatul muncitorilor a declarat că va lua măsuri împotriva companiei doar atunci când se

vor descoperi probe care să confirme aceste suspiciuni. Prin urmare, doi muncitori intră prin efracție în birourile administrației și iau copii transcrise după casete, copii care dovedesc acuzația de spionaj.

Respondenții trebuie să aprecieze (pe o scală Likert de 7 puncte) în ce măsură resping sau sunt de acord cu soluția dată pentru fiecare dilemă și apoi trebuie să evalueze în ce măsură resping sau acceptă (pe o scală Likert de 9 puncte) șase argumente de tip diferit de susținere a soluției date pentru fiecare dilemă și șase argumente de tip diferit pentru respingerea soluțiilor date pentru cele două dileme. Cele șase tipuri de argumente morale reprezintă șase stadii de dezvoltare a judecății morale, așa cum sunt ele concepute de autorul testului după modelul celor șase stadii ale lui Kohlberg.

Stadiul 1 este unul preconvențional, în care argumentele se referă la obediența față de autoritatea unei persoane cu putere sau prestigiu și evaluarea a ceea ce e rău și bine în funcție de consecințele directe neplăcute care urmează o acțiune, cum ar fi pedepsele. Nevoile altor persoane nu sunt luate în considerare. Un argument de acest tip pentru Dilema muncitorilor este următorul: „Deoarece concedierea celorlalți angajați nu i-a afectat și pe ei și astfel nu aveau niciun motiv să fure copiile transcrise după casete.”

Stadiul 2 este unul preconvențional, în care argumentele sunt de natură instrumentală (un comportament moral este ales ca mijloc pentru satisfacerea unui scop individual), urmărindu-se un interes personal direct, imediat, limitat și concret și recunoscându-se absența vreunei unice autorități personale în domeniul moral, ceea ce conduce la ideea că ceea ce este moral sau nu depinde de alegerea liberă și interesul fiecărei persoane. Nevoile altora sunt luate în considerare, dar numai în măsura în care se satisface un interes personal prin reciprocitate, ca urmare a satisfacerii nevoilor altuia. Un exemplu de astfel de argument pentru Dilema muncitorilor este: „Pentru că nu e înțelept să riști să fii dat afară din companie pentru alții.”

Stadiul 3 este unul convențional în care argumentarea morală se bazează pe conformarea la norme de grup și convenții sociale, care încep să fie interiorizate. Interesul personal în respectarea acestor norme este unul conceput într-un sens mai larg, fiind mai degrabă indirect, referindu-se la aprecierea performanței în îndeplinirea unui rol social (de exemplu, reputația) și la sentimente și emoții de natură morală. Apare preocuparea pentru evaluarea intențiilor din spatele unui act moral, și nu doar pentru consecințele sale. Nevoile și sentimentele altora sunt luate în considerare, prin adoptarea unei perspective empatice. Un argument de acest tip pentru Dilema muncitorilor este: „Pentru că majoritatea colegilor săi ar fi făcut probabil același lucru într-o situație similară.”

Stadiul 4 este unul convențional, în care respectarea regulilor morale și a legilor este justificată în baza efectelor pe care le-ar avea generalizarea încălcării lor asupra societății prezente, acceptându-se autoritatea societății așa cum este ea asupra definirii a ceea ce e moral sau nu. Pentru acest stadiu, un exemplu tipic de argument (pentru

Dilema muncitorilor) este: „Pentru că legea și ordinea în societate ar fi puse în pericol dacă toată lumea ar acționa așa cum au făcut-o cei doi muncitori.”

Stadiul 5 este unul post-convențional, în care este sesizată și recunoscută relativitatea legilor morale în funcție de interesele particulare prezente ale unei societăți, ele fiind rezultatul unui contract social și putând fi schimbate oricând prin procedee democratice, cu acordul majorității. Un act sau o lege sunt considerate ca morale în măsura în care sunt instrumentale pentru a servi intereselor unui număr cât mai mare de membri ai unei comunități sau societăți. Tipul acesta de argument este ilustrat de următorul exemplu din Dilema muncitorilor: „Pentru că cei doi ar fi trebuit să parcurgă căile legale pe care le aveau la dispoziție și nu să comită o încălcare serioasă a legii”.

Stadiul 6 este unul post-convențional, în care acțiunea morală nu mai este văzută ca fiind instrumentală în atingerea unui scop, ci reprezintă un scop în sine, luându-se în considerare perspectivele și interesele tuturor celor implicați într-o situație morală și căutându-se soluția care este echitabilă pentru toți. Un exemplu tipic al acestui tip de argumentare, în Dilema muncitorilor, este: „Pentru că încrederea între oameni și demnitatea fiecăruia contează mai mult decât reglementările interne ale firmei.”

Se consideră că stadiile 1 și 2 reflectă o judecată morală matură, iar stadiile 4 și 5 o judecată morală pe deplin matură.

Lind (2000) consideră că MJT este o sarcină morală cognitivă și, de aceea, prin acest test se măsoară, în principal, o competență cognitivă, cea morală. Sarcina cognitivă morală este aceea a confruntării participanților cu contraargumente. După cum afirmă Lind (2000), reacțiile respondenților față de argumentele care susțin propria opinie indică nivelul preferat al judecății morale pentru a găsi o soluție dilemei, dar reacțiile lor la contraargumentele care combat soluția găsită de ei indică abilitatea de a utiliza un anumit nivel al judecății morale într-un mod consecvent și coerent atunci când judecă opiniile, argumentele și comportamentul altora. Prin urmare, un respondent va fi evaluat ca având un nivel ridicat al competenței morale doar dacă manifestă consecvență în nivelul de acceptare sau de respingere a argumentelor apreciate, indiferent dacă ele sunt pro sau contra soluției date sau alese de către el. În schimb, el va fi evaluat ca având un nivel scăzut al competenței morale dacă lasă ca opinia sa cu privire la soluția pe care o consideră „corectă” pentru o dilemă și implicarea afectivă în susținerea sa să determine evaluarea făcută contra-argumentelor, ignorând calitatea morală a acestora. Lind (2000) observă că doar consecvența în aplicarea unor principii de evaluare a calității morale a unor argumente, indiferent de poziția și soluția morală care se susțin prin acestea, este cea care indică un nivel ridicat al competenței morale, și nu consecvența în susținerea și protejarea propriei poziții în fața criticilor, acest tip de consecvență indicând uneori chiar opusul, adică o rigiditate morală. Prin urmare,

MJT ar reprezenta și o probă de evaluare a flexibilității morale, a deschiderii spre perspectiva altora și a decentrării de pe propria poziție. În concluzie, Lind (2000) susține că scorul C al competenței morale care se calculează pentru această probă (sau indexul C) măsoară gradul în care un respondent lasă ca judecata sa morală să fie determinată de principii și considerații de ordin moral, și nu de alte „forțe psihice”, cum ar fi tendința umană de a selecta și accepta doar argumentele care susțin o opinie sau decizie personală. În afară de indexul C pentru competența morală, sunt calculate și scoruri pentru nivelul preferinței pentru fiecare dintre cele șase tipuri de argumentare morală, care sunt utile pentru a evalua orientarea morală a unui respondent în funcție de tipul de argumentare care este cel mai mult acceptat sau respins.

Cele două probe elaborate de autoarea acestui studiu au avut ca scop investigarea condițiilor în care respondenții consideră că ar fi justificat un comportament care este socotit ca fiind în general imoral sau în care ei au manifestat sau ar manifesta în prezent un astfel de comportament. Cu alte cuvinte, e vorba, în principal, tot de investigarea unui comportament cu relevanță morală a persoanelor investigate, în speță acela de ascundere a adevărului, doar că în forma indirectă a chestionarului, și nu de o investigare predominant a judecății morale prin intermediul preferințelor pentru diverse tipuri de argumente morale predefinite, date ca răspuns la dileme morale impersonale. De fapt, cele două probe (C2 și C5) încearcă să evalueze indirect aspecte ale comportamentului moral, care implică atât componenta sa legată de nivelul de maturitate al judecății morale, cât și componenta legată de autoreglarea și controlul în baza acestui nivel, în cadrul situației paradigmatică a comportamentului de a ascunde adevărul (pe care alte comportamente imorale o presupun implicit). Asupra acestei situații respondenții nu sunt solicitați să reflecteze la modul impersonal, adică făcând referire la anumite dileme morale al căror conținut particular ar putea influența preferința pentru anumite răspunsuri, ci la modul personal, cu referire la propriul comportament. Nivelul comportamentului imoral ar fi dat de o gradație, care, la un nivel mai scăzut de diferențiere al acestei gradații (putându-se concepe gradații cu și mai multe niveluri, dar și câteva cu mai puține niveluri), ar avea la bază un comportament care respinge sau nu ține cont deloc de principiul moral în cauză, adică cel legat de acel tip de comportament, ci doar de interesul personal. Comportamentul de ascundere a adevărului s-a presupus a fi mai mult sau mai puțin imoral în funcție de condițiile în care el se manifestă. În aceste două probe, s-a apreciat cât de imoral este comportamentul la care face referire un item al chestionarelor prin raportarea la o gradație predefinită cu cinci niveluri. Această gradație permite o diferențiere nu prea mare, destul de grosieră, a comportamentelor din punctul de vedere al imoralității lor. Sunt posibile gradații și mai puțin diferențiatoare, cu un număr mai redus de niveluri (de exemplu, două), dar și mai diferențiatoare, cu mai mult de cinci niveluri. Gradația aleasă, cea cu cinci niveluri,

are la bază, pe primul nivel, un comportament care respinge sau nu ține cont deloc de principiul moral legat de mărturisirea adevărului, ci doar de interesul personal. Un al doilea nivel ar fi cel în care nerespectarea principiului moral în cauză este condiționată de nerespectarea lui de către alte persoane, fie prin preluarea comportamentului acestora ca model sau normă, fie în virtutea reciprocității (de exemplu, din răzbunare). Aceste două niveluri sunt asociate unui nivel imatur de judecată morală. Un al treilea nivel ar fi acela în care principiul moral în discuție este acceptat și interiorizat, nivelul de judecată fiind unul matur, dar mecanismele de auto-reglare a comportamentului pot fi deficitare, influențe afective egocentrice putând câștiga competiția cu acest principiu. Un al patrulea nivel ar fi acela în care influențele negative egocentrice converg cu cele altruiste, astfel încât comportamentul de ascundere a adevărului este motivat de considerente care pot fi doar aparent altruiste. Cu alte cuvinte, acest comportament imoral poate avea și consecințe pozitive, care însă nu au la bază alte principii morale, consecințele pozitive putând servi și interesului personal al celui care a ascuns adevărul (de exemplu, a minți pentru a păstra o relație cu o persoană apropiată). Al cincilea nivel ar fi cel în care un comportament evaluat în general ca imoral, cum este cazul cu cel de ascundere a adevărului, este motivat în baza unui alt principiu moral, altruist, sau în care ascunderea adevărului este evitată indiferent de situație, în baza unei valorizări maxime a principiului moral legat de mărturisirea adevărului și a unor mecanisme de autoreglare funcționând la un nivel ridicat. Pentru fiecare nivel s-a calculat un scor în funcție de cât de mult un respondent a admis că i se potrivește manifestarea comportamentului de ascundere a adevărului în condițiile specificate de itemii încadrați pe acel nivel, scor obținut prin însumarea valorilor atribuite răspunsurilor respondentului pentru acei itemi. În formularea itemilor celor două chestionare există, în afară de deosebirea privind numărul opțiunilor de răspuns, și o deosebire în ceea ce privește posibilitatea de interpretare a conținutului lor, chiar dacă aceștia se referă, în general, cu câteva excepții, la aproximativ aceleași condiții de dezangajare morală. Chestionarul C2 permite respondenților o abordare mai ipotetică și impersonală, răspunsul pentru itemii lui putând presupune într-o mai mare măsură o acceptare sau respingere doar teoretică a condițiilor de dezangajare morală specificate prin acești itemi, nefiind obligatorie o referire personală. În schimb, itemii chestionarului C5 solicită în mod mai direct, explicit, o astfel de referire personală, prin amintirea unor experiențe din trecut, când s-a produs o astfel de dezangajare morală în condițiile descrise de itemi, sau prin admiterea disponibilității ca în starea psihică prezentă să accepte astfel de condiții (variantă specificată gramatical prin folosirea optativului și care a fost inclusă având în vedere cazul în care o persoană nu a avut oportunitatea ca în trecut să se întâlnească cu astfel de condiții).

După cum s-a menționat pe scurt și înainte, o parte dintre itemii celor două probe (cei de pe nivelul 3) se referă la situații sau condiții în care comportamentul

în acord cu principiile morale acceptate declarativ, în speță, mărturisirea adevărului, este pus în dificultate, eșuând autoreglarea și controlul în funcție de acele principii, prin acești itemi evaluându-se în ce măsură este el pus în dificultate pentru un anumit respondent pentru fiecare situație în parte specificată de ei, conform raportării făcute de acel respondent. Astfel de situații sunt cele în care o persoană conștientizează, la nivel principial, că ar fi bine să spună adevărul, dar nu o face, din cauza influenței unor trăiri afective de origine egocentrică, la fel cum se întâmplă în proba MJT. De aceea, ar fi de așteptat, ca o *primă ipoteză*, ca între răspunsurile la astfel de itemi (cei de nivel 3) și indicele competenței morale obținut pe baza MJT să apară o asociere negativă. O altă parte dintre itemii celor două probe (C2 și C5) se referă la situații în care respectarea unui principiu moral intră în competiție nu cu interese egocentrice, ci cu alte principii morale, care indică o decenterare de pe interesele egoiste spre cele altruiste. Pentru că și în cazul competenței morale măsurate cu MJT este implicată o componentă de decenterare și depășire a intereselor egocentrice, ar fi de așteptat, ca o *a doua ipoteză*, ca între indicele competenței morale al MJT și răspunsurile pentru itemii din C2 și C5 care indică predominat motivații altruiste (cei de nivel 4 și 5) să existe o asociere pozitivă. De asemenea, ar fi de așteptat, ca o *a treia ipoteză*, ca între răspunsurile la acei itemi ai celor două probe (C2 și C5) care sugerează un comportament care nu are la bază deloc o valorizare autonomă și o preocupare pentru respectarea unor principii morale (cei de nivel 1 și 2) și indicele competenței morale măsurat cu MJT să existe o asociere negativă, de vreme ce competența morală ar implica un comportament care se bazează pe principii morale. *A patra ipoteză* prevede o corelație negativă între indicele competenței morale, numit prescurtat indicele C, al MJT și scorul răspunsurilor însumate pentru toți itemii care se referă la motivațiile egocentrice ale dezangajării morale pentru C2 și, respectiv, C5, precum și o corelație pozitivă între indicele C și scorul răspunsurilor însumate pentru toți itemii care se referă la motivații altruiste ale dezangajării morale.

În final, potrivit celei de-a *cincea ipoteze*, este de așteptat ca între scorurile pentru stadiile de orientare a judecății morale ale MJT și cele pentru cele cinci niveluri ale C2, respectiv, C5 (scoruri obținute prin însumarea răspunsurilor pentru itemii fiecărui stadiu, respectiv, nivel), și indicii sintetici, privind preferința pentru motivațiile egocentrice, respectiv, altruiste ale dezangajării morale, calculați pentru aceste două chestionare, să existe următoarele corelații:

- asociere pozitivă între scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT și cele de pe nivelurile inferioare ale C2 și C5 și între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT și cele de pe nivelurile superioare ale C2 și C5;
- asociere negativă între scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT și cele de pe nivelurile superioare ale C2 și C5 și

între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT și cele de pe nivelurile inferioare ale C2 și C5;

- asociere pozitivă între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste la C2, respectiv, C5, precum și o asociere negativă între acestea din urmă și scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT.
- asociere negativă între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile preferinței pentru motivațiile egocentrice la C2, respectiv, C5, precum și o asociere pozitivă între acestea din urmă și scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT.

Concluzionând, prin cercetarea de față, răspunsurile la cele două probe: C2 și C5, sunt puse în legătură cu răspunsurile la proba MJT, care se dorește a fi predominant o probă directă de comportament moral, cu scopul de a evalua din punct de vedere psihometric cele trei probe.

METODĂ

Participanți

Chestionarele au fost completate de un număr total de 78 de participanți, studenți în anul II la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca, cu o vârstă medie de 20,6 ani. Primul chestionar privind motivațiile comportamentului de a ascunde adevărul, C5, a fost administrat unui număr de 33 de participanți (15 fete și 12 băieți și 6 care nu au notat sexul), iar al doilea, C2, unui număr de 45 de participanți (31 de fete și 9 băieți și 5 care nu au notat sexul).

Instrumente

– Un chestionar cu 31 de itemi (a se vedea Anexa 1), în care respondenții trebuie să precizeze (pe o scala Likert cu 5 puncte, de la 0: „deloc” până la 5: „în totalitate”) în ce măsură li se potrivesc afirmațiile date, adică dacă au ascuns sau ar ascunde adevărul în diverse condiții date. El va fi numit aici C5.

– Un chestionar cu 31 de itemi (a se vedea Anexa 2), în care respondenții trebuie să precizeze dacă afirmațiile date li se potrivesc sau nu (dacă da, se va cota răspunsul cu un punct, dacă nu, cu zero), adică dacă ei consideră că e justificat să se ascundă adevărul în diverse condiții date. El va fi numit aici C2.

– Moral Judgment Test, MJT, elaborat de Lind în 1978, în versiunea românească: Testul Judecății Morale. Varianta integrală se poate găsi în Lupu, 2009, autoare care a realizat traducerea și adaptarea pentru limba română a MJT și a furnizat date privind validitatea sa pe eșantioane de studenți din populația românească. Această versiune este singura autorizată de autorul probei pentru

administrare sa în limba română. E un instrument pentru care există relativ numeroase studii în ceea ce privește validitatea sa (a se vedea Lind, 2000). Date în plus, față de cele mai sus prezentate, despre semnificația indicilor calculați pentru MJT se pot găsi în Lind (2000), Lupu (2009) și Faiciuc (2015).

Procedură

Cele trei probe de tip creion-hârtie au fost administrate colectiv, în cadrul aceleiași sesiuni, în aceeași ordine (C2/C5, MJT), fără limită de timp. Pentru MJT s-a calculat indicele competenței morale: indicele C și scorurile pentru cele șase stadii ale orientării judecății morale în variantă neipsitizată și, pentru eliminarea posibilelor tendințe de răspuns, în variantă ipsitizată (obținute pe baza diferenței dintre răspunsul la fiecare item și media aritmetică a răspunsurilor la toți itemii). În total, pentru MJT s-au calculat 13 scoruri. Pentru C2 și C5 s-au calculat, prin însumarea valorilor atribuite răspunsurilor pentru itemii fiecărui nivel, 5 scoruri care indică preferința pentru fiecare dintre cele cinci niveluri ipotetice ale comportamentului de ascundere a adevărului (vezi Anexa 3), precum și scoruri ale preferinței pentru motivațiile predominant egocentrice (suma scorurilor pentru nivelurile 1, 2 și 3) și pentru motivațiile predominant altruiste (suma scorurilor pentru nivelurile 4 și 5). În cazul chestionarului C5 s-au calculat scorurile menționate mai sus și în variantă ipsitizată. Prin urmare, pentru C2 s-au calculat în total 5 scoruri, iar pentru C5 zece. Nu au existat itemi cu cotare inversă.

REZULTATE

Pragul de semnificație statistică ales este de $p = .05$

Data fiind asimetria multora dintre variabilele luate în considerare, s-a folosit pentru calculul tuturor corelațiilor coeficientul neparametric pentru corelația rangurilor Spearman, cu un prag de semnificație unilateral, având în vedere predicțiile unidirecționale făcute în formularea ipotezelor. Având în vedere folosirea acestui coeficient neparametric și numărul relativ mare de variabile luate în calcul, am considerat că ar fi mai puțin relevantă prezentarea indicatorilor statistici pentru aceste variabile.

Corelație a MJT cu C2

În primul rând, s-a realizat pentru C2 o analiză de cluster (a se vedea Fig. 1) prin metoda Ward, utilizându-se distanțele euclidiene, pentru a vedea în ce măsură se suprapun clusterii obținuți cu structura celor cinci niveluri predefinite ale comportamentului de ascundere a adevărului, după ce s-a exclus itemul 31, care este atipic.

Asocierea dintre indicele competenței morale al MJT cu preferința pentru itemii celor cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului pentru C2, așa cum au fost ele alcătuite odată cu conceperea chestionarului, este prezentată în Tabelul 1.

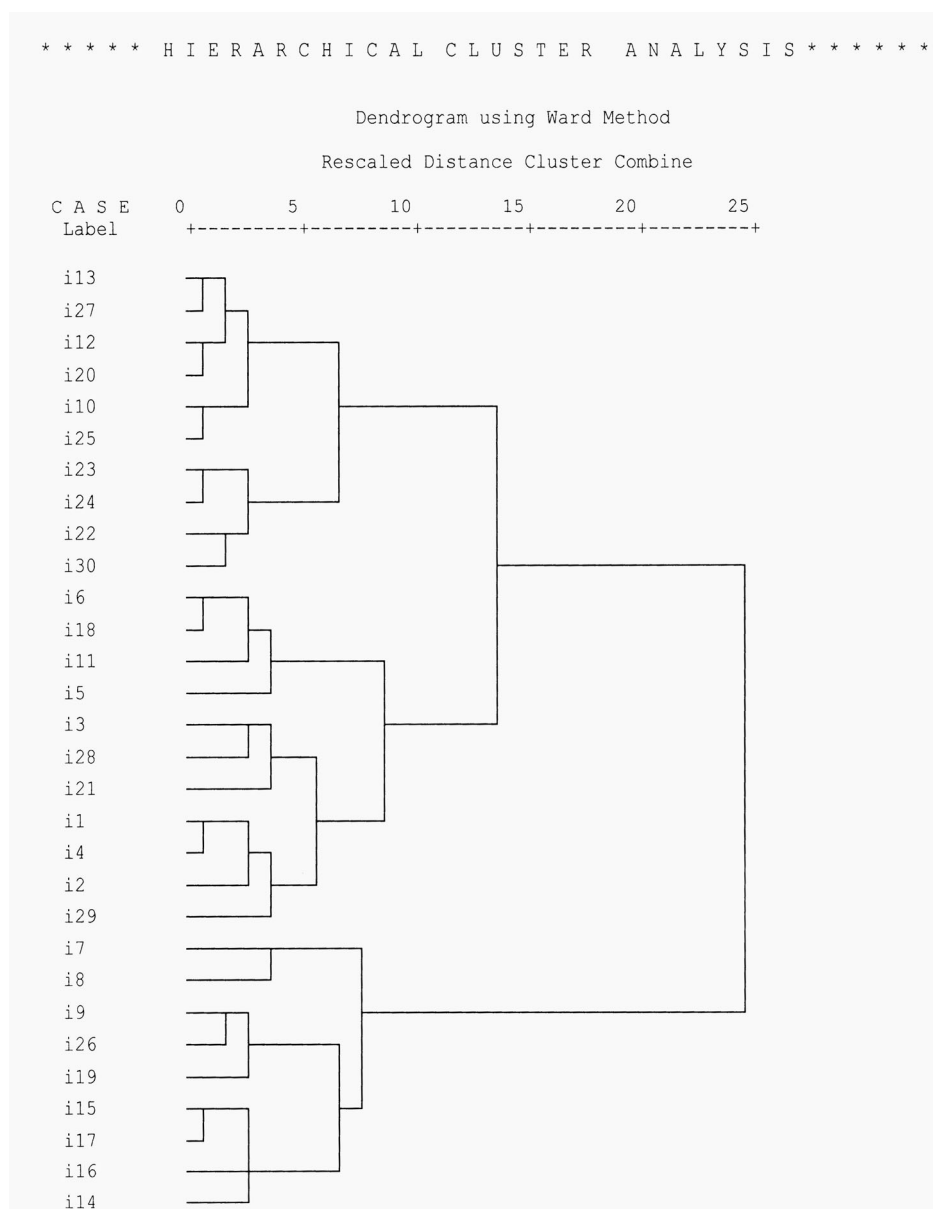

Figura 1. Analiza ierarhică de cluster prin metoda Ward pentru itemii din C2.

În Tabelul 2 este prezentată asocierea dintre indicele competenței morale al MJT și preferința pentru motivațiile de tip altruist, respectiv, egocentric.

Tabelul 1

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
cu preferința pentru itemii celor cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului
pentru C2

	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Nivel 5
Indice competență morală	$\rho = .320$	$\rho = .224$	$\rho = .133$	$\rho = .073$	$\rho = .397$
	$p = .045$	$p = .125$	$p = .246$	$p = .353$	$p = .016$
	N = 29	N = 28	N = 29	N = 29	N = 29

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

Rezultatele din Tabelul 2 ar trebui înțelese în lumina rezultatului privitor la corelația dintre scorul preferinței pentru motivațiile de tip altruist și scorul preferinței pentru motivațiile de tip egocentric: $\rho = .784$, $p = .000$, $N = 31$.

Tabelul 2

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
și preferința pentru motivațiile de tip altruist, respectiv, egocentric, pentru C2

	Motivații altruiste	Motivații egocentrice
Indice competență morală	$\rho = .369$	$\rho = .332$
	$p = .025$	$p = .045$
	N = 29	N = 27

Între scorurile neipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT și cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului la C2 nu a apărut nicio corelație semnificativă statistic. Tot nicio corelație semnificativă statistic nu s-a obținut între scorurile neipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice. Rezultatele pentru corelațiile obținute între scorurile ipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT și cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului la C2 sunt prezentate în Tabelul 3, iar cele cu scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice în Tabelul 4.

Tabelul 3

Corelațiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele șase stadii de orientare a judecății morale ale MJT și cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului la C2

	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Nivel 5
Stadiu 1 ipsitizat	-.231 .114 29	-.246 .104 28	-.149 .224 28	-.130 .251 29	-.418 .012 29
Stadiu 2 ipsitizat	-.076 .347 29	.149 .224 28	.036 .427 28	.029 .442 29	-.007 .485 29
Stadiu 3 ipsitizat	.020 .459 29	-.056 .389 28	-.014 .472 28	.282 .069 29	.307 .052 29
Stadiu 4 ipsitizat	-.033 .432 29	.068 .366 28	-.125 .263 28	-.009 .481 29	-.066 .367 29
Stadiu 5 ipsitizat	.325 .042 29	.132 .251 28	.244 .106 28	.052 .394 29	.237 .108 29
Stadiu 6 ipsitizat	-.170 .189 29	-.068 .365 28	-.146 .229 28	-.239 .106 29	-.098 .306 29

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă.

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nrecunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație.

Tabelul 4

Corelațiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C2

	Motivații altruiste	Motivații egocentrice
Stadiu 1 ipsitizat	-.424 .011 29	-.226 .128 27

Tabelul 4 (continuare)

Stadiu 2 ipsitizat	.120	-.112
	.268	.289
	29	27
Stadiu 3 ipsitizat	.217	.097
	.129	.315
	29	27
Stadiu 4 ipsitizat	-.054	-.077
	.390	.351
	29	27
Stadiu 5 ipsitizat	.222	.351
	.123	.036
	29	27
Stadiu 6 ipsitizat	-.086	-.172
	.330	.195
	29	27

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Corelație a MJT cu C5

S-a realizat, în primul rând, o analiză de cluster (a se vedea Fig. 2) prin metoda Ward, pe distanțele euclidiene, pentru C5 pentru a vedea în ce măsură se suprapun clusterii obținuți cu structura celor cinci niveluri predefinite ale comportamentului de ascundere a adevărului.

Rezultatele obținute pentru asocierea dintre indicele competenței morale al MJT și preferința pentru itemii celor cinci niveluri de comportament de ascundere a adevărului pentru C5, așa cum au fost ele alcătuite odată cu conceperea chestionarului, sunt prezentate pentru scorurile neipsitizate în Tabelul 5, iar pentru cele ipsitizate în Tabelul 6.

Tabelul 5

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
și scorurile neipsitizate pentru itemii celor cinci nivele de comportament
de ascundere a adevărului pentru C5

	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Nivel 5
Indice competență morală	$\rho = -.185$	$\rho = -.176$	$\rho = -.112$	$\rho = .121$	$\rho = .052$
	$p = .130$	$p = .136$	$p = .242$	$p = .226$	$p = .374$
	N = 39	N = 41	N = 41	N = 41	N = 40

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate pentru cele șase stadii de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile neipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5 se găsesc în Tabelul 7, iar cele pentru scorurile corespunzătoare ipsitizate în Tabelul 8.

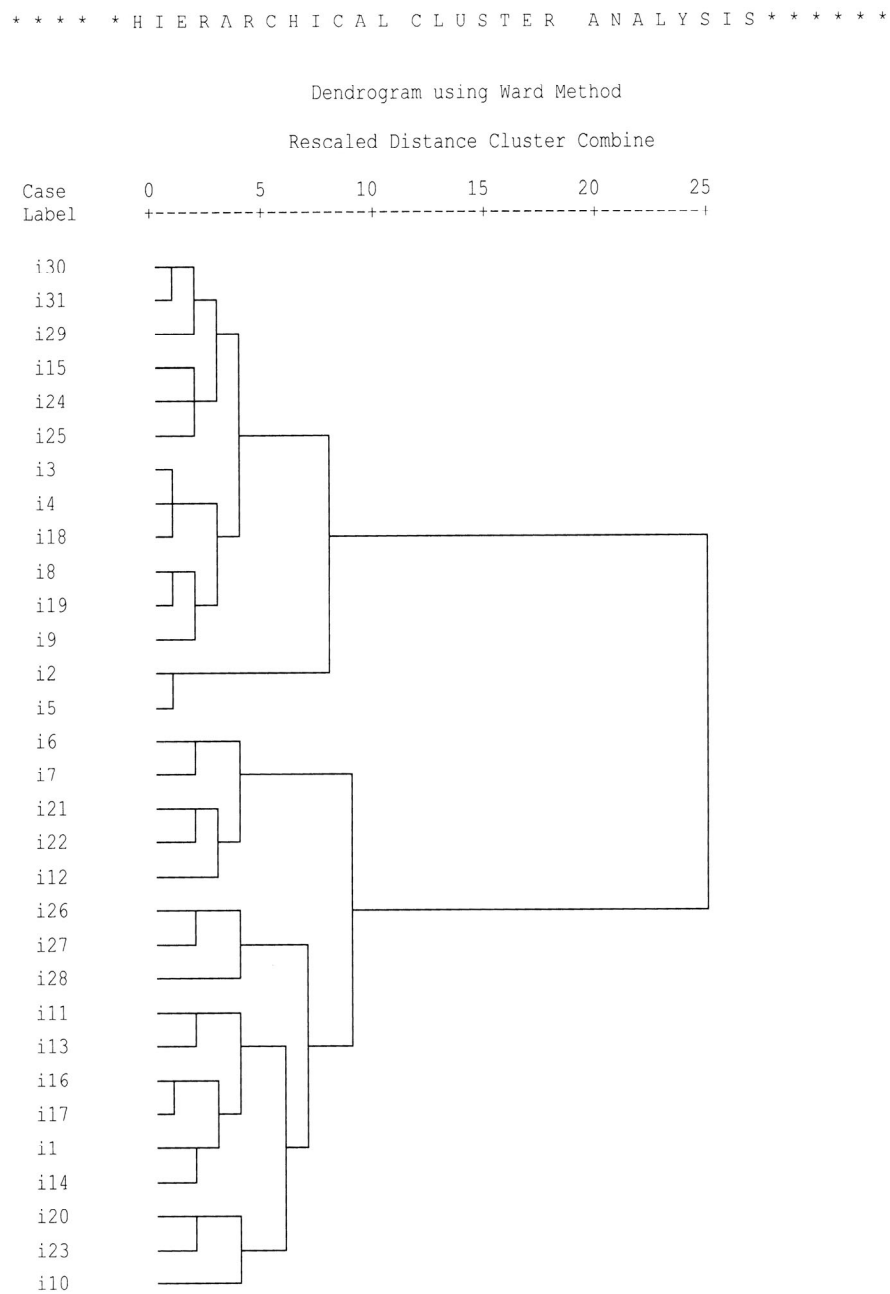

Figura 2. Analiza ierarhică de cluster prin metoda Ward pentru itemii C5.

Tabelul 6

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT și scorurile ipsitizate pentru itemii celor cinci nivele de comportament de ascundere a adevărului pentru C5

	Nivel 1 ipsitizat	Nivel 2 ipsitizat	Nivel 3 ipsitizat	Nivel 4 ipsitizat	Nivel 5 ipsitizat
Indice competență morală	$\rho = -.182$	$\rho = -.167$	$\rho = -.085$	$\rho = .357$	$\rho = .054$
	$p = .137$	$p = .159$	$p = .307$	$p = .014$	$p = .374$
	N = 38	N = 38	N = 38	N = 38	N = 38

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

Tabelul 7

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate pentru cele șase stadii de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile neipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5

	Nivel 1	Nivel 2	Nivel 3	Nivel 4	Nivel 5
Stadiu 1	.364	.389	.098	.138	.096
	.011	.006	.271	.195	.278
	39	41	41	41	40
Stadiu 2	.298	.427	.124	-.027	-.044
	.029	.002	.215	.432	.392
	41	43	43	43	41
Stadiu 3	.295	.265	.135	.187	.122
	.031	.043	.194	.115	.223
	41	43	43	43	.122
Stadiu 4	.280	.194	.107	.225	.190
	.038	.106	.248	.074	.117
	41	43	43	43	41
Stadiu 5	.123	.167	.102	.351	.097
	.224	.146	.261	.011	.276
	40	.167	42	42	40
Stadiu 6	.065	.112	.024	.258	.031
	.343	.238	.438	.047	.425
	41	43	43	43	41

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă.

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație.

Tabelul 8

Corelațiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele șase stadii de orientare a judecății morale ale MJT și scorurile ipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5

	Nivel 1 ipsitizat	Nivel 2 ipsitizat	Nivel 3 ipsitizat	Nivel 4 ipsitizat	Nivel 5 ipsitizat
Stadiu 1 ipsitizat	.031 .427 38	.041 .403 38	-.089 .297 38	-.081 .315 38	.125 .227 38
Stadiu 2 ipsitizat	.295 .036 38	.498 .001 38	-.014 .466 38	-.419 .004 38	-.183 .135 38
Stadiu 3 ipsitizat	.009 .479 38	.054 .374 38	.086 .304 38	-.149 .185 38	-.048 .388 38
Stadiu 4 ipsitizat	-.090 .296 38	-.212 .101 38	.020 .452 38	-.097 .281 38	.108 .259 38
Stadiu 5 ipsitizat	-.246 .068 38	-.183 .135 38	.054 .374 38	.461 .002 38	-.033 .423 38
Stadiu 6 ipsitizat	-.110 .255 38	-.287 .040 38	-.022 .449 38	.368 .011 38	.054 .374 38

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație.

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 și indicele competenței morale al MJT, precum și cele dintre aceste scoruri și scorurile neipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT se găsesc în Tabelul 9. În Tabelul 10 sunt prezentate corelațiile dintre scorurile ipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 și scorurile ipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT.

Tabelul 9

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 și indicele competenței morale al MJT, precum și cele dintre aceste scoruri și scorurile neipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT

	Motivații altruiste	Motivații egocentrice
C index	.059 .357 41	-.116 .245 38
Stadiu 1	.137 .197 41	.241 .073 38
Stadiu 2	-.039 .404 42	.241 .070 39
Stadiu 3	.169 .142 42	.258 .056 39
Stadiu 4	.246 .058 42	.170 .151 39
Stadiu 5	.173 .140 41	.122 .233 38
Stadiu 6	.110 .244 42	.076 .322 39

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Tabelul 10

Corelațiile dintre scorurile ipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 și scorurile ipsitizate pentru cele șase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT

	Scor ipsitizat pentru motivații altruiste	Scor ipsitizat pentru motivații egocentrice
Stadiu 1 ipsitizat	.038 .407 40	.088 .294 40
Stadiu 2 ipsitizat	-.243 .065 40	.412 .005 38
Stadiu 3 ipsitizat	.128 .215 40	.087 .301 38
Stadiu 4 ipsitizat	.079 .315 40	-.059 .363 38

Tabelul 10 (continuare)

Stadiu 5 ipsisizat	-.031	-.160
	.424	.169
	40	38
Stadiu 6 ipsisizat	.088	-.244
	.294	.070
	40	38

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Corelația dintre scorul preferinței pentru motivațiile altruiste și cele egocentrice în variantă neipsisizată a fost: $\rho = .772$, $p = .000$, $N = 41$, și în cea ipsisizată: $\rho = -.537$, $p = .000$, $N = 41$.

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Analiza de clusteri pentru cele două chestionare, deși nu a condus la rezultate care să coincidă exact cu cele cinci categorii (nivele) în care au fost inițial împărțiți itemii chestionarului în baza conținutului lor, a indicat o suprapunere în linii mari cu acestea, mai ales pentru C5, diferențele rezultând fie din aglutinarea unora dintre aceste categorii în interiorul unor clusteri, fie din diferențierea unor clusteri mai mici în cadrul acestor categorii, după cum se poate constata și în Anexele 1, 2 și 3, unde clusterii au fost evidențiați prin marcarea itemilor celor două chestionare cu fonturi diferite (boldat și italic). Au existat însă și câțiva itemi (7 pentru C5 și 11 pentru C2) care, după cum a indicat analiza de clusteri, s-ar putea să aibă un conținut ambiguu, care să permită includerea și în alte categorii decât în cele care au fost plasați inițial, după înțelesul particular atribuit acestora de către respondenți, sau care reflectă statul ambiguu al categoriei în care au fost incluși. În acest sens, se poate remarca faptul că, pentru ambele chestionare, câte unul dintre clusteri include numai itemi de pe nivelurie inferioare (1, 2 și 3) și nici un item de pe nivelurile superioare. Analiza conținutului itemilor acestui tip de cluster din ambele chestionare indică faptul că ei se referă, în ambele cazuri, predominant la motivații pentru dezangajarea morală de tip inferior care au legătură cu un grad mai redus de autonomie, cu raportarea la o figură cu autoritate sau la normele de grup, la evitarea unor daune în ceea ce privește imaginea socială. Itemi ambigui au, pentru ambele chestionare, clusterii care includ predominant itemi de pe niveluri superioare, lucru care ar putea reflecta conflictul dintre tendința spre un comportament moral și cea spre un comportament imoral. Pe de altă parte, conținutul itemilor din acest tip de cluster sugerează și o posibilă abordare instrumentalistă a condițiilor în care se acceptă dezangajarea morală de la mărturisirea adevărului, fie că e vorba de ascunderea adevărului ca un mijloc în satisfacerea unor interese personale sau ca un mijloc pentru satisfacerea interesului altora, a comunităților sau societăților. Cel mai eterogen cluster s-a obținut pentru C2, cel care include itemi din toate nivelurile,

reflectând probabil amestecul de tendințe caracteristic unei ipotetice faze de tranziție între nivelurile inferioare și cele superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului. Analiza de conținut a itemilor din acest cluster sugerează și posibilitatea ca ei să reflecte o concepție relativistă asupra valorilor și comportamentului moral, acest relativism putând servi fie unor scopuri egocentrice, fie unora altruiste. Se remarcă faptul că itemii de pe nivelurile inferioare care apar în clusteri cu un număr mare de itemi de pe nivelurile superioare sau de pe cel intermediar, spre deosebire de cei din primul tip de cluster, au un conținut care se referă la ascunderea adevărului strict din interese personale care nu țin de imaginea socială. Este oarecum surprinzător, dacă se are în vedere faptul că se crede, în general, că răspunsurile la itemi care reflectă un nivel superior de judecată sau de comportament din punct de vedere moral s-ar putea datora într-o măsură destul de mare dezirabilității sociale, motiv care ar fi legat de imaginea socială a respondentului. Datele din această cercetare indică însă că răspunsurile pentru itemii care se referă la imaginea socială se separă în mod clar în gruparea lor de itemii care se referă la aceste motivații de nivel superior din punct de vedere moral pentru comportamentul de ascundere a adevărului.

Rezultatele au confirmat în foarte mică măsură așteptările în ceea ce privește legătura dintre indicele competenței morale și rezultatele la cele două probe de investigare a comportamentului de ascundere a adevărului: C2 și C5.

Nici pentru C2, nici pentru C5 nu s-a obținut asocierea negativă semnificativă prezisă între scorul preferinței pentru nivelul 3 al comportamentului de ascundere a adevărului (cel care ar implica un deficit de autoreglare, din cauza căruia un comportament moral poate pierde competiția cu un comportament imoral, motivat egocentric) și indicele competenței morale C, prezisă de prima ipoteză. Doar pentru doi itemi din această categorie din chestionarul C2 s-au obținut tendințe ale unei asocieri cu indicele C (itemii 25 și 22, la un prag de $p = .073$, respectiv, $p = .077$), dar aceste asocieri au fost pozitive, nu negative precum era de așteptat. În schimb, pentru doi itemi din această categorie ai chestionarului C5 (din cei 8 incluși în ea) s-au obținut tendințe de asociere negativă apropiate de pragul de semnificație statistică (pentru itemul 19, $p = .09$, și itemul 6, $p = .057$), iar pentru itemul 2, chiar o asociere negativă semnificativă ($\rho = -.279$, $p = .039$). Din aceste asocieri nu se poate deduce ceva concludent cu privire la semnificația indicelui competenței morale al MJT, decât că s-ar putea ca el să nu fie legat în mod semnificativ de o capacitate de autocontrol a trăirilor afective de natură egocentrică, precum a intenționat autorul MJT, și că, cel mult, ar fi posibil să fie asociat cu nivelul autonomiei în raport cu influența unei persoane cu autoritate, după cum o sugerează asocierea negativă cu itemul 2 al C5, printr-o relaționare cu modul de raportare a unui respondent la soluțiile predefinite oferite pentru cele două dileme morale ale MJT (dacă le acceptă sau le adoptă în mod unilateral pe acestea, respingând, de aceea, argumentele de susținere a soluțiilor contrare, în virtutea unei judecăți mai puțin autonome).

În ceea ce privește a doua ipoteză, asocierea pozitivă așteptată între preferința pentru nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului (care decurge din

câștigarea competiției de către un alt comportament moral, care poate fi motivat altruist), adică cel mai puțin grav și negativ evaluat, și indicele competenței morale C a fost obținută doar pentru C2 (datorată, dintre cei șase itemi ai acestei categorii, în special itemilor 16 și 17, pentru care corelațiile au fost semnificative la un prag de $p = .08$, și a itemilor 26 și 28, pentru care corelațiile au fost semnificative la $p = .006$ și, respectiv, $p = .036$). Pentru C5, asocierea pozitivă așteptată cu indicele C s-a obținut pentru itemul 11 ca tendință foarte slabă ($p = .144$) și a fost semnificativă pentru itemul 13 ($\rho = .274$, $p = .041$) din această categorie. În schimb, asocierea în discuție a fost semnificativ negativă pentru itemul 28 din categoria în discuție: $\rho = -.264$, $p = .048$, ceea ce ar putea explica, parțial, absența asocierii pozitive așteptate între scorul total al itemilor nivelului 5 al C5 și indicele C. Asocierea pozitivă așteptată a indicelui C al MJT cu nivelul 4 al comportamentului de ascundere a adevărului, prezisă de cea de-a doua ipoteză, s-a obținut numai pentru C5 și doar pe scoruri ipsitizate (datorată în special itemului 10 și mai puțin itemului 12). Prin urmare, nici în acest caz datele nu sunt foarte concludente, deși indică, totuși, o tendință spre o asociere pozitivă între indicele competenței morale C și preferința pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului, mai ales datorită itemilor care implică motivații altruiste pentru dezangajarea morală legate de interesul personal pentru o persoană apropiată și de preocuparea pentru o persoană străină, societate, alte principii morale. Aceste date relevă și o posibilă influență a modului de formulare a itemilor celor două chestionare (C2 și C5) asupra asociațiilor răspunsurilor pentru ei cu indicele C al MJT, chiar dacă motivațiile pentru dezangajarea morală la care se referă sunt relativ similare. După cum s-a menționat și în partea introductivă, itemii chestionarului C2 implică mai mult acceptarea la nivel teoretic a posibilității unei dezangajări morale în condițiile specificate de itemi pentru comportamentul de ascundere a adevărului, referirea la cazul propriei persoane nefiind obligatorie în acest caz. În schimb, itemii chestionarului C5 solicită în mod expres referirea la propria persoană, la cum a acționat sau ar acționa în condițiile de dezangajare morală specificate de acești itemi. Prin urmare, ar putea fi de înțeles de ce nu apare o asociere pozitivă semnificativă între indicele competenței morale C al MJT și scorul preferinței pentru nivelul 5 al chestionarului C5, care presupune nu doar o acceptare ipotetică a condițiilor de dezangajare specifice acestei categorii de itemi, care implică motivații altruiste de nivel mai general și abstract, cum este cazul pentru itemii chestionarului C2, ci un răspuns bazat pe o decizie personală mai concretă, trecută sau considerată a fi posibilă în prezent.

În cazul celei de-a treia ipoteze, asocierea semnificativă negativă prezisă între preferința pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului (cel care decurge din nerecunoașterea valorii comportamentului moral), respectiv nivelul 2 al acestuia și indicele competenței morale C nu s-a obținut nici pentru C2, nici pentru C5. Chiar dimpotrivă, pentru C2, s-a obținut o asociere semnificativă pozitivă (datorată, dintre cei șapte itemi ai nivelului 1, în special itemilor 2, pentru care corelația a fost semnificativă statistic la un prag de $p = .016$, 3, pentru care pragul statistic de semnificație a corelației a fost de $p = .094$ și 24, pentru care

pragul de semnificație a corelației a fost de $p = .058$) între indicele C al MJT și preferința pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului. Doar pentru itemii nivelului 1 al C5 s-a obținut o foarte slabă tendință înspre asocierea negativă așteptată între preferința pentru aceștia și indicele de competență morală C (datorată itemilor 19, 24 și 29, dintre cei șase itemi ai categoriei, pentru care, pe scoruri neipsitizate, au existat tendințe de asociere negativă apropiate de pragul de semnificație statistică, în vreme ce, în schimb, pe scoruri ipsitizate, pentru itemul 25 a existat chiar o asociere semnificativă pozitivă, asocierea negativă la limita pragului de semnificație statistică păstrându-se doar pentru itemul 19). E posibil ca rezultatele obținute pentru această ipoteză să se explice prin modul diferit de formulare a itemilor pentru C2, comparativ cu C5, în sensul că persoanele cu o competență morală mai ridicată, despre care se presupune că adoptă și acceptă mai ușor alte perspective decât cea proprie (dacă se ține cont de baza conceptuală a indicelui C al MJT), ar putea să admită mai ușor la modul ipotetic că e justificată dezangajarea morală a altor persoane în condițiile descrise de itemii de pe nivelul inferior pentru C2, dar ar tinde să nu accepte aceste condiții când e vorba de deciziile personale luate în trecut sau pe care le-ar lua în prezent. Analiza conținutului itemilor de pe nivelurile 1 și 2 ale C5 pentru care s-au obținut asocieri semnificative cu indicele C relevă și posibilitatea ca acest indice să fie asociat pozitiv și cu o perspectivă mai relativistă asupra valorilor morale (după cum o indică itemul 25) și negativ cu nivelul de dezvoltare al conștiinței morale (după cum o indică itemul 19). Pe de altă parte, explicația rezultatelor obținute pentru cea de-a treia ipoteză ar putea să țină cont și de datele analizei de cluster, care au indicat că itemii de pe nivelurile 1 și 2 de la C2 și C5 sunt într-o proporție mai mare ambigui, mulți dintre ei tinzând să se grupeze cu itemi de pe nivelurile superioare.

Și pentru cea de-a patra ipoteză s-au obținut puține dintre asocierile așteptate, această ipoteză fiind formulată în ideea că indicii sintetici pentru C2 și C5 ar putea reflecta mai bine, prin agregarea datelor, dacă se ține cont și de rezultatele analizei de clusteri, tendințele generale în ceea ce privește comportamentul de ascundere a adevărului și motivațiile preferate pentru dezangajarea morală. A apărut doar asocierea pozitivă așteptată între indicele competenței morale al MJT și preferința pentru motivațiile altruiste la C2, dar nu și pentru C5. Asocierea negativă așteptată între indicele competenței morale al MJT și preferința pentru motivațiile egocentrice nu s-a obținut nici pentru C2, nici pentru C5 pentru scoruri neipsitizate, obținându-se doar o ușoară tendință, relativ apropiată de pragul de semnificație statistică, pentru scorurile ipsitizate, singurul caz în care aglutinarea nivelurilor a dus la un rezultat mai bun decât cel obținut pe datele neaglutinate. Chiar dimpotrivă, pentru C2 s-a obținut o asociere pozitivă semnificativă statistic între indicele C și preferința pentru motivațiile egocentrice, rezultat surprinzător în concordanță cu cel obținut pentru cea de-a treia ipoteză. Mare parte dintre explicațiile date pentru datele obținute pentru ipotezele 2 și 3 sunt valabile și pentru explicarea acestor rezultate, care urmează același model ca și cel obținut pentru rezultatele ipotezelor

menționate. Având în vedere corelațiile semnificative pozitive atât pentru C2, cât și pentru C5, pe scoruri neipsitizate, între preferința pentru motivațiile egocentrice și cele altruiste, am apelat și la calculul corelațiilor parțiale între indicele C și preferința pentru unul din cele două tipuri de motivații când preferința pentru cel de-al doilea tip de motivații este controlată. Aceste corelații parțiale s-au putut calcula doar pentru C5, pentru că, pentru C2, distribuția scorurilor preferinței pentru cele două tipuri de motivații a fost semnificativ îndepărtată față de distribuția normală. Pentru C5, corelația parțială dintre indicele C și preferința pentru motivațiile egocentrice când se controlează preferința pentru cele altruiste a fost de $r = -.301$, $p = .035$, $N = 35$, în varianta scorurilor neipsitizate, iar pentru varianta scorurilor ipsitizate a fost de $r = -.313$, $p = .030$, $N = 35$. Corelația parțială dintre indicele C și preferința pentru motivațiile altruiste când se controlează preferința pentru cele egocentrice a fost de $r = .317$, $p = .028$, $N = 35$, în varianta scorurilor neipsitizate, iar pentru varianta scorurilor ipsitizate a fost de $r = -.048$, $p = .389$, $N = 35$. Rezultatele obținute pentru corelațiile parțiale sugerează că este posibil ca acea tendință de răspuns care duce la o corelație pozitivă semnificativă între preferința pentru motivațiile altruiste și cea pentru motivațiile egocentrice să mascheze pentru C5 corelațiile așteptate între indicele competenței morale și preferința pentru motivațiile altruiste (una pozitivă), respectiv, preferința pentru cele egocentrice (una negativă). Faptul că prin controlul suplimentar, prin ipsitizare, al tendințelor de răspuns care țin de intervalul preferat de variație a răspunsului (în același timp, prin ipsitizare, controlându-se și ipotetica tendință de răspuns de la baza corelației pozitive semnificative între preferința pentru motivațiile altruiste și cea pentru cele egocentrice, de vreme ce, pentru scoruri ipsitizate, această corelație devine semnificativ negativă, cum era de așteptat) se obține o pierdere numai a corelației parțiale pozitive semnificative între indicele C al competenței morale și preferința pentru motivațiile altruiste ar putea să însemne că această corelație parțială s-ar fi putut datora în acest caz prezenței unei aceleiași tendințe de răspuns pentru MJT și C5, care se va reflecta în preferința de a da răspunsuri mai împrăștiate sau mai grupate la toți itemii ambelor probe (ipoteză susținută de faptul că abaterea standard a răspunsurilor unui respondent pentru toți itemii la MJT și cea corespondentă pentru C5 corelează semnificativ pozitiv: $\rho = .368$, $p = .007$, $N = 44$). În schimb, corelația parțială negativă între indicele competenței morale al MJT și preferința pentru motivațiile egocentrice nu a fost influențată semnificativ de acest ipotetic factor care se referă la tendința de răspuns mai sus menționată, ceea ce sugerează că asocierea obținută în acest caz ar putea fi una reală, cea prevăzută de bazele conceptuale ale celor două probe. Acest rezultat ar putea fi înțeles și având în vedere că, prin controlul preferinței pentru motivațiile altruiste, s-ar fi putut neutraliza influența asupra rezultatului corelației parțiale în discuție a răspunsurilor pentru itemii de pe nivelurile inferioare ale C5 care în analiza de clusteri se grupează cu itemi de pe nivelurile superioare.

Rezultatele obținute pentru cea de-a cincea ipoteză s-au suprapus doar parțial cu predicțiile acesteia. Este de remarcat, pentru C2, corelația semnificativă negativă

între preferința pentru nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului și preferința pentru stadiul 1 de orientare a judecății morale al MJT, după cum era de așteptat. În schimb însă, între preferința pentru unul dintre stadiile superioare ale orientării judecății morale (stadiul 5) și preferința pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului s-a obținut o corelație semnificativă pozitivă, și nu negativă după cum era de așteptat (un rezultat similar cu cel corespondent prezis de cea de-a treia ipoteză pentru indicele C și având poate o explicație similară). Aceste rezultate pentru C2 s-au reflectat și la nivelul corelațiilor dintre preferința pentru motivațiile egocentrice, respectiv, cea pentru cele altruiste, și cele șase stadii ale orientării judecății morale ale MJT, pentru care a apărut un model similar al datelor. Este de notat că aceste corelații semnificative s-au obținut numai pentru scorurile ipsitizate ale MJT, după eliminarea unei posibile tendințe de răspuns. La o primă analiză, datele de mai sus pentru C2 ar sugera că nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului ar putea reflecta mai bine un nivel superior al dezvoltării morale decât stadiile 5 și 6 de orientare a judecății morale ale MJT. Pentru C5, pentru scoruri neipsitizate, corelațiile pozitive așteptate între preferința pentru nivelurile inferioare ale comportamentului de ascundere a adevărului și cea pentru stadiile inferioare ale orientării judecății morale au fost în mare măsură obținute, iar cele dintre preferința pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului și preferința pentru stadiile superioare ale orientării judecății morale doar parțial, doar pentru nivelul 4 al comportamentului de ascundere a adevărului. În schimb, corelațiile negative așteptate între preferința pentru nivelurile inferioare ale comportamentului de ascundere a adevărului și preferința pentru stadiile superioare ale orientării judecății morale și cele pentru situația inversă nu s-au obținut deloc pentru C5 pentru scorurile sale neipsitizate, spre deosebire de situația pentru C2 în ce privește această predicție, pentru care s-au obținut măcar două asociații semnificative în acest sens, chiar dacă una opusă celei prezise. Pentru această predicție situația se îmbunătățește când calculul corelațiilor în discuție s-a făcut cu scorurile ipsitizate ale C5, situație în care apar câteva dintre corelațiile negative prezise la un prag semnificativ statistic sau aproape de acest prag. Pentru cazul asocierii dintre stadiile orientării judecății morale ale MJT și indicii sintetici calculați pentru C5, corelația pozitivă așteptată între stadiile superioare ale orientării judecății morale și preferința pentru motivații altruiste nu a apărut deloc (a existat doar o tendință de asociere pozitivă pentru stadiul 4 al orientării judecății morale, pentru scoruri neipsitizate), iar cea pozitivă între preferința pentru stadiile inferioare ale orientării judecății morale și preferința pentru motivații egocentrice a apărut ca tendință când calculul s-a făcut cu scoruri neipsitizate pentru primele trei stadii ale orientării judecății morale ale MJT și ca o corelație semnificativă statistic numai pentru stadiul 2 al orientării judecății morale al MJT, când calculul s-a făcut cu scoruri ipsitizate. Corelațiile negative prezise între preferința pentru stadiile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT și preferința pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului și cele

pentru situația inversă s-au obținut doar parțial (pentru stadiul 2, respectiv, stadiul 6 de orientare a judecății morale ale MJT) și numai pentru scoruri ipsitizate. Nu se va realiza o interpretare punctuală a rezultatelor pentru cea de-a cincea ipoteză, pentru că în acest caz e și mai probabil ca ele să fi fost obținute și întâmplător, dat fiind numărul mare de corelații calculate și limitele acestui studiu (numărul relativ mic de participanți și caracterul explorator al probelor C2 și C5). Mai important este patternul general al acestor rezultate, care sugerează, cu precădere în baza datelor obținute cu scoruri ipsitizate, după eliminarea tendințelor de răspuns, existența unei legături, chiar dacă nu una foarte puternică, între nivelurile judecății morale evaluate cu MJT și nivelurile comportamentului de ascundere a adevărului investigate cu C2 și C5, această legătură părând a fi cea mai strânsă între palierele inferioare ale celor două dimensiuni a căror legătură a fost investigată. Faptul că rezultatele așteptate nu s-au obținut pentru toate nivelurile poate însemna că e nevoie să se facă o analiză a semnificației itemilor incluși în acele niveluri pentru care nu s-au obținut rezultatele scontate.

Rezumând, se poate spune că datele obținute în cercetarea de față pun în discuție capacitatea MJT de a măsura competența morală așa cum a fost definită de autorii probei, dar și o parte dintre itemii probelor MJT, C2 și C5 în ceea ce privește relevanța lor pentru investigarea aspectelor vizate la construirea acestor probe. Se evidențiază cu precădere posibilitatea ca indicele competenței morale să nu aibă interpretarea univocă prevăzută de autorul MJT. O altă idee care transpare din rezultatele obținute este aceea că, pentru că ele nu urmează decât parțial presupunerea tradițională în baza căreia au fost formulate ipotezele cercetării conform căreia creșterea preferinței pentru un nivel mai ridicat al comportamentului sau judecății morale ar trebui să implice scăderea relativă a preferinței pentru nivelurile inferioare ale comportamentului sau judecății morale, prin plasarea acestor preferințe pe o singură dimensiune bipolară, este posibil să existe mai degrabă dimensiuni separate unipolare corespunzătoare preferinței pentru nivelurile considerate tradițional ca inferioare, respectiv, superioare, ale judecății sau comportamentului moral/imoral. Datele cercetării susțin existența unei legături între MJT și probele C2, respectiv, C5, dar una mai slabă decât s-a anticipat prin ipoteze, obținându-se doar o parte dintre corelațiile semnificative așteptate, cu precădere pentru scorurile ipsitizate, după eliminarea unor tendințe de răspuns. Dintre cele două probe, C2 și C5, C5 oferă răspunsuri mai nuanțate și mai apropiate de predicțiile făcute. Analiza de cluster pentru cele două probe, C2 și C5, a reliefat o posibilă grupare a condițiilor de dezangajare morală în virtutea a două atitudini fundamentale diferite asupra acesteia: o abordare instrumentală, relevând o judecată autonomă, în justificarea comportamentului de ascundere a adevărului, fie de natură egocentrică, fie de natură altruistă, și o abordare heteronomă, care are la bază justificarea comportamentului de ascundere a adevărului prin raportarea la autoritate și la norme externe. O a treia abordare, sugerată numai de C2 ca fiind una separată de cea de-a doua abordare de mai sus, ar fi aceea care are la bază justificarea ascunderii adevărului în virtutea unei atitudini relativiste cu privire la valorile și normele morale. Această grupare, care se realizează

în principal pe linia autonom-heteronom, interferează cu gruparea în baza nivelurilor definite inițial, putând să o mascheze. De asemenea, referitor la cele două probe experimentale, se poate conchide că datele obținute pot fi încurajatoare în ceea ce privește posibilitatea de a investiga comportamentul moral și judecata morală prin intermediul preferinței pentru anumite categorii de condiții ale dezangajării morale, de vreme ce s-au evidențiat anumite legături între astfel de preferințe și o probă consacrată de evaluare a comportamentului și judecății morale. Sunt necesare însă date suplimentare pentru îmbunătățirea acestor instrumente și pentru a clarifica rezultatele cercetării, care să fie obținute în studii care să țină cont de limitele cercetării prezente (adică studii pe un număr mai mare de participanți, cu o analiză mai riguroasă a înțelesului posibil al itemilor, prin includerea altor probe) și, mai ales, care să includă și probe mai concrete de comportament moral, în vederea unei evaluări mai diferențiate a MJT, C2 și C5.

BIBLIOGRAFIE

- Faiciuc, L. (2014a). *Evaluarea judecății morale din perspectiva condițiilor în care o acțiune imorală este considerată justificată*. Poster prezentat la Conferința națională: Testarea psihologică: actualități și perspective, Institutul de Istorie „G. Barițiu” din Cluj-Napoca
- Faiciuc, L. (2014b). Competența morală și nivelul de extensie socială și spațio-temporală a consecințelor prevăzute pentru o acțiune. În M. Albu (Ed. și Coord.), *Cercetări în Psihologie și Științele Educației*, vol. II, (p. 85-122). Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2014.
- Faiciuc, L. (2015). Moral Competence and Socio-Moral Reflection. *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Humanistica, XIII*, 73-89.
- Lind, G. (2000). *Review and appraisal of the moral judgment test (MJT)*, University of Konstanz. Accesat în 3 aprilie 2013, la http://www.unikonstanz.de/ag-moral/pdf/Lind-2000_MJT-Review-and-Appraisal.pdf
- Lupu, L. (2009). *Moral, lernumwelt und religiosität: Die entwicklung moralischer urteilsfähigkeit bei studierenden in Rumänien in abhängigkeit von verantwortungsübernahme und religiosität (PhD thesis)*. University of Konstanz, Germany. Accesat în 2 mai 2013 de la <http://kops.ub.uni-konstanz.de/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-95865>

ANEXA 1
CHESTIONAR DE EVALUARE A MOTIVAȚIEI ÎNTR-O SITUAȚIE
DILEMATICĂ – VARIANTĂ EXPERIMENTALĂ –

Itemii chestionarului de mai jos urmăresc să studieze modul în care o persoană motivează un anumit comportament într-o situație de dilemă sau impas: dacă să ascundă sau nu adevărul, în împrejurări care pot sprijini sau nu una sau alta dintre variante.

Vă rugăm să răspundeți la itemii chestionarului având în vedere experiența dvs. din ultima perioadă și modul în care dvs. personal gândiți în legătură cu fiecare împrejurare avută în vedere, *precizând măsura* în care afirmațiile făcute *sunt valabile sau se potrivesc* în cazul dvs. Pentru aceasta, în dreptul numărului corespunzător fiecărui item din tabelul de pe foaia de răspuns, va trebui să marcați cu un X căsuța corespunzătoare răspunsului ales de dvs. din opțiunile indicate.

Rezultatele sunt utile în vederea unei cercetări empirice și de aceea sunteți rugați să încercați să fiți cât mai preciși în completarea răspunsurilor, pentru ca rezultatele cercetării să fie nedistorsionate.

Vă mulțumim și vă asigurăm de confidențialitatea răspunsurilor dvs.!

1. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru a evita astfel o suferință fizică sau o pierdere materială.

2. Am acceptat /aş accepta să ascund adevărul atunci când mi s-a cerut / mi s-ar cere acest lucru de către o persoană care are autoritate în vreun fel asupra mea.

3. Am decis / aş decide și eu să ascund adevărul atunci când am constatat / aş constata că persoane cu autoritate apropiate mie sau respectate în societate au procedat așa în trecut.

4. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru a câștiga ceva material în schimbul tăcerii.

5. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul dacă am știut / aş ști că pericolul ca eu să sufăr o consecință negativă importantă pentru mine este redus.

6. Am cedat / aş ceda tentației de ascunde un adevăr incomod atunci când am avut / aş avea siguranța că adevărul ascuns va rămâne ascuns pentru totdeauna.

7. Am preferat / aş prefera să ascund un adevăr incomod atunci când a lipsit / ar lipsi o solicitare în mod expres ca eu să-l spun, el nefiind bănuț de alții.

8. Am decis / aş decide că pot să ascund și eu adevărul atunci când am constat / aş constata că și alți colegi sau prieteni de-ai mei procedează așa.

9. Am decis / aş decide să ascund adevărul atunci când persoana sau persoanele cărora li l-am ascuns / l-aș ascunde mi-au ascuns și ele cândva ceva.

10. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să păstrez relația cu o persoană la care țin, care este importantă pentru mine.

11. Am decis / aş decide să ascund adevărul pentru ca să menajez sentimentele unei persoane *străine* pentru mine.

12. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit să produc o suferință vreunei persoane *apropiate* care ar fi fost / ar fi afectată de aflarea adevărului.

13. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit să produc o suferință vreunei persoane *străine* care ar fi fost / ar fi afectată de aflarea adevărului.

14. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să îi aduc un avantaj prin tăcerea mea unei persoane *apropiate* care avea / ar avea nevoie de acest avantaj.

15. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să îi aduc un avantaj prin tăcerea mea unei persoane *străine* care avea / ar avea nevoie de acest avantaj.

16. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit ca un grup de persoane apropiate sau comunitatea din care fac parte să sufere vreo pierdere.

17. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul ca să aduc un avantaj unui grup apropiat sau comunității din care fac parte.

18. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul dacă în comunitatea din care fac parte a ascunde adevărul este ceva obișnuit, acceptat sau tolerat cu ușurință.

19. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul, gândindu-mă că nu ar fi o povară așa mare pentru conștiința mea.

20. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul, gândindu-mă că mustăririle de conștiință mă vor afecta mai puțin decât ce s-ar fi întâmplat / s-ar întâmpla prin mărturisirea lui.

21. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul din cauza rușinii pe care aş fi avut-o / aş avea-o dacă l-aş spune.

22. Am decis / aş decide să ascund adevărul din teamă că nu voi fi înțeleș(easă) de cei din jur dacă îl voi spune și m-ar putea ridiculiza.

23. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru ca să câștig sau să-mi păstrez o reputație sau o imagine bună în ochii celorlalți.

24. Am decis / aş decide să ascund adevărul pentru că reputația de om corect, care spune adevărul, nu e așa importantă pentru mine.

25. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că a spune adevărul este oricum ceva relativ, subiectiv, care depinde de perspectiva cuiva asupra unei situații, neavând o valoare în sine.

26. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru a respecta un alt principiu sau valoare umană după care mă ghidez în deciziile mele, care a fost / ar fi mai important(ă) după părerea mea.

27. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că astfel aş putea feri societatea în care trăiesc de un pericol.

28. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că astfel aş putea aduce un beneficiu societăţii în care trăiesc.

29. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că deciziile mele individuale sunt prea mărunte şi neînsemnate pentru a putea influenţa societatea în vreun fel.

30. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că a spune adevărul este oricum ceva ce are o valoare redusă în societatea în care trăiesc, el fiind puţin respectat.

31. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că pentru binele societăţii e altceva mai important decât a spune adevărul, alte valori având întâietate.

Foaie de răspuns

	Deloc	În mică măsură	În măsură medie	În mare măsură	În totalitate
Item 1					

ANEXA 2

CHESTIONAR DE EVALUARE A MOTIVAȚIEI ÎNTR-O SITUAȚIE DILEMATICĂ – VARIANTĂ EXPERIMENTALĂ –

Itemii chestionarului de mai jos urmăresc să studieze modul în care o persoană motivează un anumit comportament într-o situație de dilemă sau impas: dacă să ascundă sau nu adevărul, în împrejurări care pot sprijini sau nu una sau alta dintre variante.

Vă rugăm să răspundeți la itemii chestionarului având în vedere experiența dvs. din ultima perioadă și modul în care dvs. personal gândiți în legătură cu fiecare împrejurare avută în vedere, dacă afirmațiile făcute *se potrivesc sau nu* în cazul dvs.. Pentru aceasta, în dreptul numărului corespunzător fiecărui item din tabelul de pe foaia de răspuns, va trebui să marcați cu un X căsuța corespunzătoare răspunsului ales de dvs. din cele două opțiuni indicate.

Rezultatele sunt utile în vederea unei cercetări empirice și de aceea sunteți rugați să încercați să fiți cât mai preciși în completarea răspunsurilor, pentru ca rezultatele cercetării să fie nedistorsionate.

Vă mulțumim și vă asigurăm de confidențialitatea răspunsurilor dvs.!

1. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a evita o pedeapsă sau un dezavantaj material imediat.*

2. *E justificat să ascunzi adevărul pentru ca realizarea scopurilor personale să rămână neafectată.*

3. *E justificat să ascunzi adevărul dacă este de ajutor pentru realizarea propriilor scopuri.*

4. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a obține un avantaj sau câștig material imediat.*

5. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a evita o pedeapsă sau un dezavantaj care ar putea să apară cândva, pe termen lung.*

6. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a obține un avantaj sau câștig material care ar putea să apară cândva, pe termen lung.*

7. *E justificat să ascunzi adevărul atunci când posibilele consecințe negative ale mărturisirii lui vor trece repede sau vor fi uitate.*

8. *E justificat să ascunzi adevărul dacă acest lucru va rămâne secret și în viitor, nimeni altcineva neputând să-l afle.*

9. *E justificat să ascunzi adevărul atunci când lipsește o solicitare expresă de a-l spune.*

10. E justificat să ascunzi adevărul atunci când asta ți se cere de către o persoană care are autoritate asupra ta.

11. *E justificat să ascunzi adevărul față de cineva care te-a mințit.*

12. E justificat să ascunzi adevărul atunci când și alții din grupul tău de cunoscuți obișnuiesc să îl ascundă.

13. E justificat să ascunzi adevărul atunci când constăți că persoane importante din societate sau colectivitate au făcut-o.

14. E justificat să ascunzi adevărul atunci când apreciezi că ascunderea lui este fără consecințe vătămătoare pentru altcineva *apropiat*.

15. E justificat să ascunzi adevărul atunci când apreciezi că ascunderea lui este fără consecințe vătămătoare pentru altcineva *străin*.

16. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în acest fel poți ajuta pe cineva *apropiat*.

17. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în acest fel poți ajuta pe cineva *străin*.

18. *E justificat să ascunzi adevărul pentru ca astfel să menții o relație cu cineva.*

19. E justificat să ascunzi adevărul pentru ca să ajuți grupul/colectivitatea din care faci parte.

20. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în colectivitatea în care trăiești adevărul este prețuit destul de puțin.

21. *E justificat să ascunzi adevărul pentru că oricum adevărul este relativ și subiectiv, depinzând de perspectiva din care cineva privește o situație.*

22. E justificat să ascunzi adevărul atunci când muștrările de conștiință ar fi mai ușor de răbdut decât ce ai simți dacă l-ai spune.

23. E justificat să ascunzi adevărul dacă muștrările de conștiință pentru tăcerea ta nu ar fi importante.

24. E justificat să ascunzi adevărul atunci când reputația de om corect, care spune adevărul, are o importanță redusă pentru tine.

25. E justificat să ascunzi adevărul pentru ca să câștigi sau să-ți păstrezi o reputație sau imagine bună în ochii celorlalți.

26. E justificat să ascunzi adevărul atunci când astfel poți feri societatea de un pericol sau să o ajuți în vreun fel.

27. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în societatea în care trăiești, în întregul ei, a spune adevărul are o valoare redusă, fiind puțin respectată.

28. *E justificat să ascunzi adevărul atunci când pentru tine alte valori umane sunt mai importante.*

29. *E justificat să ascunzi adevărul pentru că pentru binele societății pot fi rațiuni sau valori umane mai importante decât a spune adevărul, acestea având întâietate.*

30. E justificat să ascunzi adevărul pentru că o decizie la nivel individual este prea mărunț și neînsemnată pentru a putea afecta cu ceva societatea.

31. A ascunde adevărul este lipsit de vreo justificare în orice situație, indiferent de context.

Foaie de răspuns

	<i>Da, se potrivește cu ce gândesc</i>	<i>Nu se potrivește cu ce ce gândesc</i>
Item 1		

ANEXA 3

Caracterizarea și itemii componenți pentru nivelurile chestionarelor C2 și C5:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerezunoașterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoașterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică și cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist (posibil cu sacrificarea intereselor personale) sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

C5

Nivel 1: Itemii 4, 5, 19, **24, 25, 29**

Nivel 2: Itemii **3, 9, 8, 18, 30**

Nivel 3: Itemii 1, **2, 6, 7, 20, 21, 22, 23**

Nivel 4: Itemii 10, 12, 14,

Nivel 5: Itemii 11, 13, 15, 16, 17, 26, 27, 28, 31

C2

Nivel 1: Itemii **2, 3, 4, 6, 21, 24, 30**

Nivel 2: Itemii **10, 11, 12, 13, 20, 27**

Nivel 3: Itemii **1, 5, 7, 8, 9, 25, 22, 23**

Nivel 4: Itemii 14, 15, **18**

Nivel 5: Itemii 16, 17, 19, 26, 28, **29**